

законодавства держав, з якими Україна співпрацює, їх впливу на формування і регулювання обсягу правосуб'єктності як універсального міжнародного явища.

Право на життя як абсолютне цивільне право

Чиж П.О., студент магістратури юридичного факультету Київського національного університету імені Тараса Шевченка

Право на життя – основоположне, невід'ємне особисте немайнове право особи, яке належить їй від народження як особі з особливим невідчужуваним статусом *persona naturale*. Незважаючи на неможливість порушення даного права та існування його *a priori*, тобто незалежно від волі держави чи будь-якого іншого наддержавного утворення, воно є наразі таким, яке не отримує належного захисту.

Право на життя закріплене у багатьох актах – як на міжнародному, так і на національному рівнях. Так, стаття 3 Загальної декларації прав людини від 10.12.1948 року визначає, що кожна людина має право на життя, свободу та особисту недоторканість. Конвенцією про захист прав людини і основоположних свобод від 04.11.1950 року (далі - Конвенція), у статті 2 закріплено право кожного на життя, яке охороняється законом. Нікого не може бути умисно позбавлено життя інакше ніж на виконання смертного вироку суду, винесеного після визнання його винним у вчиненні злочину, за який закон передбачає таке покарання. До питання про виключення з загального правила непорушності права на життя, мова йтиме далі. Протокол № 6 до Конвенції про захист прав і основоположних свобод, який стосується скасування смертної кари також можна віднести до джерела регулювання права на життя. Про те, що право на життя є невід'ємним правом кожної людини мова йде й у статті 6 Міжнародному пакті про громадянські та політичні права від 16.12.1966 року. У Конституції України право на життя передбачено статтею 27, а у Цивільному кодексі України – статтею 281, яка за змістом, фактично, дублює норму Основного закону.

Цікаво, що жоден міжнародний акт, яким констатується існування права на життя як невід'ємного та невідчужуваного права людини, не дає визначення цього права або переліку елементів, які становлять його зміст. Проте, проаналізувавши статтю 281 Цивільного кодексу України (далі – ЦК України), можна дійти висновку, що національний законодавець до права на життя включає такі елементи, як: заборона позбавлення життя фізичної особи (абз. 1 ч.2 ст. 281 ЦК України), захист свого життя та здоров'я й життя та здоров'я іншої фізичної особи від протиправних посягань будь-якими, не забороненими законом засобами (абз.2 ч.2 ст. 281 ЦК України), заборона задоволення прохання фізичної особи про припинення її життя (фактично, ця норма являє собою законодавчу заборону евтаназії в Україні) (ч. 4 с. 281 ЦК України). Фактично, право на життя, є поняттям широким за своїм змістом та таким, що у виключних випадках може бути обмеженим.

Мова про обмеження даного права йдеться у статті 2 Конвенції про захист прав людини та основоположних свобод. До таких належать: смертний вирок суду, винесеного після визнання особи винною у вчиненні злочину, за який закон передбачає таке покарання у виключних випадках застосування сили (для захисту будь-якої особи від незаконного насильства, для збільшення законного апетиту або для запобігання втечі особи яку законно тримають під вартою, при вчиненні правомірних дій для придушення заворушення або

повстання). Важливо, що дані перераховані випадки позбавлення життя, передбачені частиною 2 статті 2 Конвенції, є різними, однак попри це, вони мають певні спільні ознаки:

по-перше, вони пов'язані із застосуванням сили, яка має бути виключно необхідною;

по-друге, суб'єктом застосування сили є органи влади, представники її силових структур – співробітники служби безпеки, поліції, військовослужбовці;

по-третє, застосування сили має переслідувати правомірну мету, тобто мету, зазначену у пунктах «а», «б», «с» частини 2 статті 2; правомірною метою є самооборона або захист третьої особи, арешт або запобігання втечі, придушення заворушення чи повстання.

Загалом, розглядаючи справи щодо порушення статті 2 Конвенції, Європейський суд з прав людини (далі - Суд) виходить з того, що зазначена стаття «...захищає право...без якого користування будь-якими правами і свободами, гарантованими Конвенцією, було б ілюзорним», і що «...це одна з основоположних статей Конвенції, щодо якої неприпустимі обмеження під час військових дій або надзвичайного стану, передбачені статтею 15. Разом зі статтею 3 вона гарантує одну з головних цінностей демократичних суспільств, які створили Раду Європи...».

Власне сам зміст права на життя, як він проголошений Конвенцією, тлумачився й уточнювався Судом у значній кількості справ. Цікаво, що на його думку, стаття 2 покладає на державу два види зобов'язань – негативні, які полягають у тому, що держава має утримуватися від порушення зазначеного права, і позитивні, які вимагають від держави забезпечення захисту і реалізації права на життя. Останнім часом Суд розширює межі застосування статті 2 Конвенції та зміст позитивних зобов'язань держави. Так, у справі «Калвеллі та Кігло проти Італії», в якій заявники скаржилися на порушення статті 2 Конвенції внаслідок того, що лікар, недбалість якого спричинила гибель їхньої дитини, не був притягнутий до відповідальності, Суд зазначив, що «...принципи статті 2 застосовуються до галузі охорони здоров'я...позитивні зобов'язки держави вимагають прийняти такі правові положення, які зобов'язують лікарні, публічні та приватні, вживати належних заходів для захисту життя й здоров'я пацієнтів. Зобов'язкове й існування ефективної незалежної судової системи, або можна було встановити причини смерті пацієнтів, які перебувають під опікою лікарів, та відповідальність винних осіб».

Отже, у зв'язку із вищевикладеним, необхідно зробити висновок, що, будучи фундаментальним правом людини й громадянина, право на життя є першоосновою всіх інших прав і свобод та підлягає особливому захисту з боку держави та суспільства.

Екологічна політика України та її правове забезпечення

Бондарська К.М., студент факультету бізнесу Луцького національного технічного університету

Науковий керівник: кандидат юридичних наук, доцент *Земко А.М.*

На порозі XXI століття екологічні проблеми набули статусу глобальних, тому охороні навколишнього середовища й раціональному використанню природних ресурсів нині приділяють особливу увагу як урядові структури, так